

מצפון. שקט.

החוק והפרקטיקה בעניין סרבנות המצפון

במדינות שבהן חל גיוס חובה



אמוסט'י منظمة العفو
אינטרנשיונל الدولية

לגאון, קמאן

תוכן עניינים

3	מבוא
3	החוק הבינלאומי
4	עמדת אמנסטי אינטרנשיונל
5	מדינות העולם: הממלכה המאוחדת, יוון, שווייץ, פינלנד, רוסיה, ארמניה, טורקיה, דרום קוריאה, אריתריאה, ארצות הברית, מקסיקו, ונצואלה
9	סיכום והשוואה
9	המלצות לישראל
10	רשימת מקורות

זוהי סקירה המשווה את היחס לטרבנות מצפון בחוק ובפרקטיקה בין מספר מדינות ברחבי העולם בהן קיים גיוס חובה, כולל ישראל. בנוסף, תציג הסקירה את גישות אמנסטי אינטרנשיונל והחוק הבינלאומי לסוגיית טרבנות מצפון, ותשווה אותן למדינות המסוקרות. מטרת הסקירה להטיל אור על מיקומה של ישראל בהשוואה למדינות העולם ולחוק הבינלאומי. סקירה זו אינה סקירה אקדמית והיא אינה מהווה דו"ח רשמי שנובע ממחקר, אלא מטרתה היא הסברתית בעיקרה.

החוק הבינלאומי

הכרה מפורשת בזכות לסירוב מצפוני בחוק הבינלאומי היא חדשה יחסית, ומופיעה בסעיף 10(2) של מגילת האיחוד האירופי לזכויות יסוד. לעומת זאת, גם לפני הכרה מפורשת בזכות זו הכירה הוועדה לזכויות אדם של האו"ם בטרבנות מצפון כזכות הנגזרת מזכויות אחרות, המצוינות באמנות זכויות האדם, ובראשה חופש המחשבה, המצפון והדת המופיעה בסעיף 18 של האמנה הבינלאומית לזכויות אזרחיות ופוליטיות. סעיף 18 של האמנה על-פי החוק הבינלאומי הינו סעיף בלתי ניתן להפרה גם במצבי חירום ואיום על המדינה והלאום, ומתוקף זאת כך גם הזכות לסירוב מצפוני. על-פי ועדת האו"ם לזכויות אדם, טרבנות מצפון יכולה להיות תוצר של נסיבות של אמונה דתית, אם כי לא בהכרח, ויש להכיר בכל סירוב הנובע מהתנגשות בין אמונות האדם לשירות כבסיס אפשרי לסירוב מצפוני, גם אם אמונות האדם המדובר אינן קשורות בדת כלל: "סעיף 18 מגן על אמונות תאיסטיות, לא תאיסטיות ואתאיסטיות" (ועדת זכויות האדם הערה 22, פסקה 2).

גם אדם אשר אמונתו (לא בהכרח הדתית) השתנתה לאחר שהתגייס לצבא, בין אם מהתנדבות או מהכרח, יכול לבחור לסרב סירוב מצפוני אם אמונתו לא מאפשרת לו לשרת יותר בצבא. סעיף 18 מבטיח בין השאר את זכותו של אדם לשנות או להחליף את אמונתו, ואף אוסר על כפייה שתמנע ממנו לנצל חופש זה או את חופש המחשבה, המצפון והדת עצמו. על-פי קבוצת העבודה של האו"ם בנושא מעצר שרירותי, מאסר חוזר של סרבני מצפון עקב סירובם נועד ומכוון לשנות את אמונתם ודעותיהם של סרבני המצפון תחת איומי ענישה, ולכן הוא מהווה עבירה על סעיף 18 של האמנה.

על פי החוק הבינלאומי, אין לשפוט ולהעניש סרבנים, גם כאשר אלו לא הוכרו כסרבני מצפון אם עברו כבר תהליך משפט וריצו את גזר דינם. החוק הבינלאומי קובע, כי כאשר המדינה כופה שירות חלופי על הסרבנים, על השירות להלום את סיבות הסירוב. בנוסף, על השירות להיות אזרחי, מנותק מהמערכת הצבאית, בהתאם לאינטרס הציבורי ולא מטעמי או בעל אופי ענישתי. ההגדרה "לא בעל אופי ענישתי" מכסה לא רק את אורך השירות, אלא גם את טבעו ואת תנאיו. שאלת אורך השירות האלטרנטיבי ביחס לאורך השירות הצבאי עלתה מספר פעמים בוועדת האו"ם לזכויות אדם, אך נכון לעכשיו המדינות היא שעל אורך השירות האלטרנטיבי להיות מתאים לדרישות אובייקטיביות, כגון טבע השירות ותקופת הכשרה.

ועדת האו"ם לזכויות אדם הדגישה כי מעבר לכך שאין להפלות בין סרבני מצפון בנסיבות שונות (דתיות או אחרות), גם אין להפלות לרעה סרבני מצפון בזכויותיהם הכלכליות, החברתיות, התרבותיות או הפוליטיות בשל סירובם לשרת בצבא.

עמדת אמנסטי

אינטרנשיונל

בהתאם לחוק הבינלאומי, אמנסטי אינטרנשיונל דוגלת בגישה כי על-אף שלמדינה הזכות להפעיל גיוס חובה על כלל אזרחיה, לכל אדם יש את הזכות לסרב סירוב מצפוני לשירות צבאי ללא חשש מענישה על-ידי החוק או המדינה כל עוד קיימת התנגשות בין שירות השירות הצבאי לבין אמונתו, דתו או מצפונו. אין זה משנה אם ההתנגשות נובעת מאמונה דתית, חילונית, אתאיסטית, פציפיסטית, פוליטית או התנגדות לפעילויות הצבא המדובר ספציפית, כל עוד האמונה ממנה היא נובעת היא אמונה כנה ומלאה. הזכות לסרב סירוב מצפוני כוללת גם אנשים שכבר התגייסו לצבא (אין זה משנה אם מגיוס חובה או מהתנדבות) ומשרתים בו, בין אם דעתם השתנתה מתחילת שירותם, ובין אם לא נחשפו לאפשרות הסירוב המצפוני בעת גיוסם ולכן לא נתאפשר להם לסרב לשירות.

עוד קובע החוק הבינלאומי, כי אסור שתהליך הסירוב יהיה מורכב או מסובך מדי או בעל אופי ענישתי, ועל המידע על אפשרות הסירוב להיות זמין לכל. על הליך הסירוב להיות הוגן ולא בררני מדי על-מנת לא למנוע מסרבני מצפון כנים לקבל פטור משירות. מדיניותה של אמנסטי אינטרנשיונל היא לא להגן או לפעול נגד כליאתם של אלו אשר בחרו לסרב סירוב מצפוני, אך סירבו להצהיר בפני המדינה מדוע בחרו זאת. על המדינה לספק לסרבני המצפון אפשרות לשירות אלטרנטיבי תחת השגחה אזרחית. שירות ביחידה צבאית אשר אינה נושאת נשק אינו מספיק, אלא יש צורך בשירות המנותק לחלוטין ולא מנוהל על-ידי הצבא. על אורכו של השירות לא להיות בעל אופי ענישתי, כלומר, עליו להיות פרופורציונלי בהשוואה לשירות הצבאי. קרה וסרבן מצפון מסרב גם לשרת בשירות אזרחי אשר תואם את הדרישות שהוצגו למעלה ("סרבנות מוחלטת"), לא תתייחס אליו אמנסטי אינטרנשיונל כסרבן מצפון.

כל סרבן מצפון אשר נאסר בשל סירובו ולא סירב לשרת בשירות אזרחי אלטרנטיבי, כפי שפורט לעיל, יחשב בעיני אמנסטי אינטרנשיונל לאסיר מצפון, והיא תפעל לשחררו.

מדינות העולם

ישראל

חוק גיוס חובה חל על כל אזרחי ישראל יהודי, בדואי או צ'רקסי מעל גיל 18, בעוד אזרחי ישראל המשתייכים לחלקים אחרים של החברה הערבית פטורים משירות. החוק קובע כי כל גבר העונה לכל דרישות אלה חייב לשרת בצבא כשלוש שנים, בעוד שעל נשים חל שרות של כשנתיים.

ניתן לקבל פטור משירות מכמה טעמים: אחת הדרכים לקבלת פטור משירות הינה הוכחת אי-התאמה בריאותית או נפשית. דרך נוספת הזמינה רק לנשים דתיות הינה בקשת פטור מנסיבות דתיות, כשעליהן לעבור ועדה בה יוכיחו כי הן אכן מגיעות מבית דתי ושומרות על המצוות בעצמן. לגבר חרדי עומדת האפשרות להצהיר כי הוא לומד בישיבה בתור עיסוק ("תורתו אמונתו") כל עוד הוא מציג אישור מרב הישיבה. בשל כך, ידחה שירותו בשנה אחת, ובתומה יאלץ לחזור על ההליך ולהציג שוב את האישור. לאחר שש דחיות יקבל פטור מטעמי גיל, ואם יידחה פחות משש פעמים, ישוחרר מטעמי גיל בהגיעו לגיל המתאים או בסוף תקופת השירות אם תסתיים לפני כן. מסלול דומה עוברים גם צעירים דרוזים, אם כי במקום אישור מהרב עליהם לספק אישור מהרשות הרוחנית הדרוזית (אשר יינתן להם רק במידה והציגו אישור מהסאיס שלהם כי הם אכן אדוקים באמונתם) ולעבור ראיון לפני דחיית השירות.

בחוק הישראלי ישנה הכרה, מוגבלת ככל שתהייה, בסירוב מצפוני. לעומת זאת, הצבא הישראלי מכיר בסרבנות רק מטעמים פציפיים סטיים, ולא קיימת כלל הכרה בסירוב מטעמי מצפון אחרים. בכל הפעמים ששאלת הסירוב מטעמים אחרים (כגון סירוב לשרת בצבא מסוים) הובאה לפני בג"ץ היא נפסלה, מצב אשר הוביל לכליאת מספר לא קטן של סרבנים וסרבניות מצפון לאורך השנים. פטור מטעמי מצפון לחילוניים מתאפשר בחוק רק בהתבסס על סעיף 16 של חוק שירות וביטחון, על-פיו לשר הביטחון הסמכות להעניק פטור משירות מכמה טעמים, ביניהם "טעמים אחרים", אשר מקובל לכלול בתוכם סירוב מוחלט מטעמי מצפון פציפיסטיים, ראייה אשר עוגנה בפסיקות בג"ץ. על-מנת לקבל פטור מטעמים אלו על הסרבן להצהיר ראשית על כוונותיו ואמונותיו ולהסביר מדוע אין ביכולתו לשרת שירות צבאי, ובמידה שהצהרתו לא תידחה, יזמן להעיד לפני ועדה המורכבת מקצינים ואזרח אחד על-מנת לשכנע אותם להכיר בסירובו ולפטור אותו מהשירות. קיים פער ניכר בין מספר הפטורים שמאשרת הועדה לגברים לבין אלו שהיא מאשר לנשים, כאשר אחוז הנשים הפונות לוועדה שמקבלות את הפטור גבוה בהרבה. בישראל קיים שירות אזרחי לאומי אלטרנטיבי, ולא מוטלת חובה על בעלי פטור משירות צבאי לקיים אותו (בגדר התנדבות בלבד).

על-אף שדרישות החוק הבינלאומי בנוגע ליחס לסרבני מצפון נענות בכל הנוגע לנשים דתיות, אין זה כך עם שאר חלקי האוכלוסייה. באשר לגברים דתיים יהודים או לאדם שאינו יהודי, לא קיימת עבורם אפשרות דומה להצהיר על עצמם כסרבני מצפון עקב דתם או אמונתם, אלא רק לקבל את הפטור על בסיסים אחרים. גם תנאי קבלת הפטור לסרבנים וסרבניות מטעמים פציפיסטיים אינם כפי שהחוק הבינלאומי דורש, משום שתהליך קבלת הפטור אשר עליהם לעבור הינו מפרך ורצוף ביורוקרטיה בניגוד לדרישות החוק הבינלאומי. כאשר זה נוגע לסרבני מצפון, המסרבים מסיבות מצפוניות אחרות, או לסרבני מצפון אשר סרבנותם התעוררה רק לאחר הגיוס, הליך הפטור הנו הפרה בוטה של החוק הבינלאומי ושל הזכות לסירוב מצפוני. אמנסטי אינטרנשיונל רואה בכל סרבני המצפון הכנים אשר נאסרו על-ידי ישראל עקב סירובם כאסירי מצפון, ופועלת כמיטב יכולתה לקדם את שחרורם.

בריטניה

על אף שגיוס חובה מעוגן בחוק האנגלי, הוא הופעל לשתי תקופות זמן בלבד בתקופה המודרנית: 1916-1919 ו-1939-1960. בריטניה הייתה המדינה הראשונה לחקוק להכרה בסירוב מצפוני, כבר בשנת 1916. בהתאם לחוק הבינלאומי, החקיקה אפשרה לקבל פטור מטעמי מצפון על מספר בסיסים, ביניהם בסיס דתי, פציפיסטי ועוד. ובכל זאת, בעוד שהחקיקה סיפקה לשחרור הסרבנים אשר סירבו להתגייס מראש, היא לא נתנה פתרון לאלו אשר הסכימו להתגייס או לא הביעו התנגדות מראש, אך רצו לפרוש משירות או לא לקחת חלק בפעולה מסוימת עקב צו מצפונם ולכן החקיקה טרם ענתה על כל דרישות החוק הבינלאומי. אמנם קיים מסלול גם עבור סרבנים אלו, אך מסלול זה הינו ארוך, מסובך ומחמיר, ובפועל רק שישה סרבנים נמצאו לזכאים לשחרור מנסיבות מצפוניות בין השנים 2001-2010.

יוון

גיוס החובה ביוון מחייב כל אדם לשרת כתשעה חודשים בצבא, אם כי תקופת השירות תתקצר ואולי אף תתבטל במקרה ואכן ימומשו תכניות הממשלה למעבר לצבא מקצועי. מאז שנת 1997 ישנה בחוק היווני הכרה בזכות לסירוב מצפוני, ואף מוצעות חלופות אזרחיות, גם למסרבים מסיבות דתיות והן מסיבות מצפוניות אחרות. ובכל זאת, יוון נכשלת עדיין בהיענותה לדרישות החוק הבינלאומי, ביניהם העדר אפשרות לסירוב של חיילים מקצועיים, אורכו הרב מדי של השירות החלופי, אשר מצביע על אופי ענישתי, והיות השירות החלופי תחת פיקוד צבאי ולא אזרחי.

שוויץ

כל גבר שוויצרי אשר הגיע לגיל 19 מחויב לכל הפחות לכ-260 ימי שירות צבאי. לא חלה חובה דומה על הנשים, אם כי באפשרותן להתנדב, וברגע גיוסן מחויבות הן לשירות כמו הגברים. מ-1999 הזכות לסירוב מצפוני מעוגנת בחוקה השווייצרית, וכוללת גם סרבני מצפון על בסיס דת וגם סרבנים המסרבים מסיבות אידאולוגיות אחרות. ניתן לטעון לסרבנות מצפונית בכל שלב - גם לפני וגם במהלך השירות. סרבן אשר קיבל פטור מחויב למינימום של 390 ימי שירות אזרחי (או פי 1.5 מאורכו של השירות הצבאי אותו סרב). אמ-נסטי אינטרנשיונל לא רואה באורך זה כבעל אופי מעניש, ואף רואה את היחס של שווייץ לסרבני מצפון כעונה על כל דרישות החוק הבינלאומי.

פינלנד

גיל הגיוס בפינלנד הוא 18 שנים. אורכה המקסימלי של תקופת שירות החובה הצבאי הינה שנה, בעוד אורכו של השירות הקצר ביותר הוא 160 יום. שירות אזרחי אלטרנטיבי קיים בפינלנד כבר מ-1930 גם לסרבני מצפון מטעמי דת וגם לסרבנים אחרים, אם כי עד 1982 היה על הסרבן החילוני לעבור הליך בדיקה, הכולל שופט, מפקד צבאי, נציג המשרד החברתי ופסיכיאטר. כיום די שסרבן ישלח את הניירת הנכונה על מנת לקבל פטור. תקופת השירות האזרחי הקצרה ביותר הינה 13 חודשים (כפול מהשירות הצבאי הקצר ביותר), והמסרב אף לשירות זה ייעצר. על-אף שפינלנד עונה לרוב דרישות החוק הבינלאומי, אמנסטי אינטרנשיונל רואה בשירות אלטרנטיבי אשר אורכו כפול משירות הצבאי כבעל מאפייני ענישה, ועל כן פינלנד לא עונה לדרישות החוק הבינלאומי. בנוסף, היחס לסרבני מצפון בפינלנד לא עונה על דרישה נוספת של החוק הבינלאומי, בכך אפשרות קבלת פטור על בסיס מצפוני לא קיימת עבור חיילים מקצועיים.

רוסיה

גברים רוסיים בין הגילאים 27-18 מחויבים בחוק לשרת שירות צבאי כשנתיים, אם כי גיוס לאימונים צבאיים עשוי לחול על בני 15-16. משנת 2004 מוכר ברוסיה סירוב מצפוני, גם לסרבנים דתיים וגם לחילוניים, אך אורך השירות האזרחי האלטרנטיבי הוא כשלוש

וחצי שנים, וכרוך בבירוקרטיה כבדה כן-כן, עד שארגוני זכויות אדם בינלאומיים וביניהם אמנסטי אינטרנשיונל טוענים כי הממשלה מנסה למנוע מאנשים את האפשרות המעשית של בחירה בסירוב מצפוני, ומתארים את השירות האזרחי כ"בעל אופי מעניש". בנוסף, בעוד אפשרות סרבנות המצפון קיימת בקרב האזרחים, אינה נמצאת כלל בידי חיילים שגויסו או התנדבו. מעבר לעבירה על החוק הבינלאומי שבפגיעת זכויות סרבני המצפון, ארגוני זכויות האדם הבינלאומיים, כולל אמנסטי אינטרנשיונל, מבקרים את רוסיה על העבירה החמורה על החוק הבינלאומי שבגיוס קטינים (מתחת לגיל 18) לשירות צבאי.

ארמניה

גיוס החובה בארמניה מחייב את כל אזרחיה בגיל 18 ומעלה לתקופת שירות צבאי של שנתיים לכל הפחות. משנת 2003 ישנה הכרה בחוק הארמני בסרבנות מצפונית, אך רק בתנאי שיבצע הסרבן שירות חלופי. על-אף שאינה נוגדת את החוק הבינלאומי ביחסה לסרבני מצפון, ארמניה מפרה את החוק הבינלאומי, על-אף שגיוס החובה לבני 18 ומעלה, התנדבות לשירות בכוחות הצבא מתאפשרת כבר מגיל 16. גם אם מדובר בהתנדבות, כל גיוס קטינים לכוח צבאי הינו אסור בחוק הבינלאומי בהחלט.

טורקיה

חוק גיוס החובה הטורקי מחייב כל גבר טורקי בין הגילאים 19-41 להתגייס לשירות צבאי לתקופה אשר אורכה בין 6 ל-15 חודשים. לעומת זאת, קיים איסור מפורש על גיוס גברים הומוסקסואלים או ביסקסואלים לצבא. סירוב מצפוני אסור לחלוטין בחוק הטורקי, וגורל כל סרבני המצפון להיאסר. היחס לסרבני מצפון בחוק הטורקי מהווה הפרה חמורה של החוק הבינלאומי, וסופג ביקורת רבה וקשה של ארגוני זכויות אדם ברחבי העולם וביניהם אמנסטי אינטרנשיונל.

דרום קוריאה

שירות החובה בדרום קוריאה נקבע לשנתיים. בית המשפט העליון ובית המשפט החוקתי סירבו שניהם להכיר בסרבנות מצפון כזכות אדם, ואף טענו כי בכל מקרה זכויותיו של אדם אינן עולות בחשיבותן על "הביטחון הלאומי". בשנת 2004 העלו שני סרבני מצפון בפני אומות המאוחדות את טענותיהם, אך תוצאות והשלכות פנייה זו עדיין אינן ידועות. לעת עתה, נעצרים כל סרבני המצפון, בין אם סירובם נובע מסיבות דתיות, פציפיסטיות או מהתנגדות לפעולות צבא דרום קוריאה. דרום קוריאה נתונה לביקורת מקיפה מצד ארגוני זכויות האדם ברחבי העולם בשל ההפרה הקשה של החוק הבינלאומי ביחסה לסרבני מצפון, ואמנסטי אינטרנשיונל אף אימצה את זכויות סרבני המצפון בדרום קוריאה כקמפיין מרכזי.

אריתראה

על-פי החוק האריתריאי כל גבר ואשה בין הגילאים 60-18 מחויבים לשרת כ-18 חודשים בצבא, כאשר למעשה ברוב המקרים תקופת השירות ארוכה בהרבה ולרוב לא קצובה. רוב מדינות העולם הכירו בכך שהשירות הצבאי במדינה הוא בתנאי עבדות. אריתראה לא מכירה בזכות לסירוב מצפוני, והממשלה אף שולחת את המשטרה הצבאית להקים מחסומים ולבצע בדיקות ברחובות ובבתים על-מנת למצוא "עריקים" ו"חומקי גיוס". על-פי דיווח של אמנסטי אינטרנשיונל, שחוזר ונשנה כל שנה לפחות, מאז שנת 1998 הצבא האריתריאי ריכז ועצר אלפי צעירים בחשד ל"התחמקות מגיוס" ביניהם אלפי קרובי משפחה של עריקים ו"חומקי גיוס", והמעצרים לאחרונה אף גברו. אנשים רבים המשתייכים לקבוצות דתיות פציפיסטיות נמצאים בכלא כבר יותר מ-10 שנים אם סירבו לגיוס. ישנן דרכים רבות בהן הממשלה מענישה עריקים וסרבנים, ביניהן מעצרים ועינויים שרירותיים בנוסף לשליחה לחזית הקרב ועבודות כפייה ללא כל שימוע או משפט, ועל-פי ארגוני זכויות אדם אחת משיטות הענישה הנפוצות ביותר היא קשירת הסרבנים והשכבתם בשמש למשך ימים ואף שבועות. אמנסטי אינטרנשיונל פועלת רבות לדווח ולהביע ביקורת על המדיניות כלפי סרבני המצפון באריתראה, המהווה הפרה חמורה ביותר של החוק הבינלאומי. רק באחרונה פרסמה אמנסטי אינטרנשיונל ישראל את ה"דו"ח" [בין שניים לארץ](#) שמתאר את האופן שבו אריתריאים שנרדפו על רקע דתי נאלצו לערוק מהצבא ולהימלט מהמדינה.

ארצות הברית

בארה"ב אין גיוס חובה סדיר, אך במצבי חירום ניתנת האפשרות להפעילו. כיום ישנה הכרה בסרבנות מצפון עקב דת ועקב פציפיזם, אך אין הכרה בסירוב לשרת במלחמה מסוימת או בשל התנגדות לפעולות הצבא האמריקני. על-מנת לקבל פטור מטעמים פציפיסטיים על הסרבן להוכיח כי הוא עונה לשתי דרישות: עליו להתנגד לכל המלחמות באשר הן, ועל סרבנותו להיות סרבנות כנה. בעבר, כאשר לא הייתה הכרה בסרבנים שלא מטעמי דת, היה על הסרבן להוכיח גם כי סירובו לשרת נובע מחינוך ומאמונה דתית. על-אף שיחס ארה"ב לסרבנות מצפון השתפר לאורך השנים, הוא עדיין אינו עולה בקנה מידה אחד עם החוק הבינלאומי.

מקסיקו

במקסיקו כל גבר בין הגילאים 18-40 מחויב לשנה אחת של שירות צבאי, אלא אם קיבל פטור מסיבות רפואיות. על-אף שאין עדיין הכרה בסרבנות מצפון בחוק, נדמה גם כי אין דרישה להכרה שכזו, היות שלא מתועד אף לא מקרה אחד של אדם אשר סירב להתגייס מטעמי מצפון. גם במצב שבו אין דרישה, החוק הבינלאומי מחייב את המדינה להציע את האפשרות של סרבנות מצפון ושירות אל-טרנטיבי מתאים.

ונצואלה

בוונצואלה אורך תקופת השירות הצבאי הינו כשנתיים, ומחייב כל גבר בגילאים 18-50. על-פי דיווחי ארגוני זכויות אדם בוונצואלה, על-אף שישנה הכרה באפשרות התאורטית לסרבנות מצפון בחוק, אין אפשרות למימושה של הכרה זו, ואף לא קיימת כל מערכת של שירות אזרחי או חלופי. אין מצב זה תואם את דרישות החוק הבינלאומי, שכן דרישות אלו כוללות הצבת שירות אלטרנטיבי, המנותק לחלוטין מן המערכת הצבאית, וונצואלה, כאמור, לא עומדת בדרישת החוק הבינלאומי.

סיכום והשוואה

בישראל קיימת הכרה מוגבלת בסרבנות מצפון, אך רק לחלקים מסוימים ומצומצמים באוכלוסייה, כשגם בחלק ממקרים אלו אין הליך הסירוב תואם את החוק הבינלאומי. מבחינה זו ישראל ממוקמת באמצע הסקאלה בין מדינות העולם כמו שווייץ ובריטניה, אשר עונות על דרישות החוק הבינלאומי לחלוטין או כמעט לחלוטין, לבין מדינות כמו אריתראה ודרום קוריאה, בהן אין כלל הכרה בסרבנות מצפון ואף ננקטים בהן צעדים אלימים להעניש סרבנים. בהשוואה למדינות הדמוקרטיות בעולם המערבי, הפגיעה של ישראל בזכויות סרבני המצפון כפי שנקבעו על-ידי החוק הבינלאומי היא בין החמורות ביותר.

על-אף שממצאי סקירה זה עולה כי רוב מדינות העולם אינן מצייתות באופן מלא לדרישות המפורשות של החוק הבינלאומי ברמה כזו או אחרת הנוגעות לזכויות סרבני מצפון, אין להמעיט בחשיבות החוק הבינלאומי, ויש לפעול לשנות את המצב כך שישראל ושאר המדינות יתאימו את עצמן אליו.

המלצות לישראל

1. להכיר בכל סרבני המצפון אשר סירובם נובע מהתנגשות בין אמונה כנה לבין שירות בצבא הישראלי, בין אם האמונה פציפיסטית, דתית או אחרת, וגם כאשר האמונה המדוברת הנה התנגדות לצבא ישראל בכללותו או לפעולותיו הספציפיות של צבא זה.
2. להכיר בסרבנות מצפון מטעמים דתיים לכל הדתות ולכל המגדרים.
3. לפשט את הליך קבלת הפטור עבור גברים פציפיסטים, ולא להציב מכשולים, שיקשו על סרבני מצפון לממש את זכותם, המוגנת והמוכרת ע"י החוק הבינלאומי. לשחרר לאלתר את כל אסירי המצפון, היושבים בבתי כלא בישראל.
4. לחוקק חוקים אשר יסדירו את נושא סרבנות המצפון ואשר יגדירו קריטריונים ברורים ובלתי מפלים להגדרת סרבנות מצפון.

רשימת מקורות

מגילת האיחוד האירופי לזכויות יסוד:

http://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

אמנסטי אינטרנשיונל על דרום קוריאה (2015):

<https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2015/05/a-life-sentence-from-birth-story-of-a-south-korean-conscientious-objector>

אתר "עדי יהווה" (Jehovah's witnesses) על סרבנות מצפון בדרום קוריאה (עדכני 2016):

<https://www.jw.org/en/news/legal/by-region/south-korea/jehovahs-witnesses-in-prison>

אתר "עדי יהווה" (Jehovah's witnesses) על סרבנות מצפון בארמניה (עדכני 2013):

<https://www.jw.org/en/news/legal/by-region/armenia/alternative-service-conscientious-objectors>

תקציר סרבנות מצפון במספר מדינות באתר "בלוג סרבני מצפון" (Conscientious objectors Blog):

<https://conscientiousobjectors.wordpress.com/across-the-world>

מפה עולם אינטראקטיבית על מדיניות גיוס חובה באתר "Chartsbin" (עדכני 2011):

<http://chartsbin.com/view/1887>

תדריך על סרבנות מצפון בכוחות הבריטים של "ForcesWatch" (עדכני 2011):

http://www.parliament.uk/documents/joint-committees/human-rights/briefing_from_forces_watch_conscientious_objection.pdf

מפת מצב סרבנות מצפון ברחבי אירופה אינטראקטיבית באתר הלשכה האירופאית לסרבנות מצפון:

<http://www.ebco-beoc.org/node/86>

תקציר סרבנות מצפון בחוק הבינלאומי באתר "War resisters" (עדכני 2015):

<https://www.wri-irg.org/cobook-online/CO-in-international-law>

תקציר סרבנות מצפון בחוק הבינלאומי באתר משרד הקוויקרים באו"ם (עדכני 2011):

<http://www.quno.org/resource/2011/11/international-standards-conscientious-objection-military-service>

מסמך מפורט של משרד הקוויקרים באו"ם על סרבנות מצפון בחוק הבינלאומי (עדכני 2011):

<http://www.quno.org/sites/default/files/resources/QUNO%2BCO%2B2011.pdf>

הסבר קצר על סרבנות מצפון בישראל באתר "אמנסטי אינטרנשיונל ישראל" (עדכני 2015):

<http://www.amnesty.org.il/cat/%D7%A1%D7%A8%D7%91%D7%A0%D7%95%D7%AA-%D7%9E%D7%A6%D7%A4%D7%95%D7%9F>